

Raadsinformatiebrief¹

Onderwerp	Zesde voortgangsrapportage Strategische agenda ouder worden in Zaanstad
Portefeuillehouder	H. v.d. Laan
Portefeuille	Ouderenbeleid

Aan de leden van de gemeenteraad Zaanstad,

Inleiding

Het Stedelijk aanjaagteam *ouder worden in Zaanstad* voert de strategische agenda ouder worden uit (2016/257540). Dit is de zesde voortgangsrapportage en u wordt gevraagd hieronder kennis te nemen van de voortgang en ontwikkelingen in 2023.

Toelichting

De komende jaren verwachten we een groei van aantal ouderen in onze stad. In 2023 had Zaanstad 29.700 inwoners van 65 jaar en ouder. In 2040 heeft de stad naar verwachting ca. 190.000 inwoners, in ca. 90.000 huishoudens (zie raadsinformatiebrief 2024/8044898). Verreweg de sterkste groei zal optreden onder personen en huishoudens vanaf 75 jaar. Het aandeel personen 75+ loopt in die periode op van 8,5 naar 11,4 procent van alle personen en het aantal huishoudens 75+ gaat van 13,2 procent naar 18,4 procent van alle huishoudens. De aantallen huishoudens in de leeftijdscategorieën 65-74 jaar respectievelijk jonger dan 65 jaar nemen in diezelfde periode naar verhouding slechts beperkt toe; bij beide leeftijdsgroepen is naar verhouding sprake van een afname.

Deze stijging betekent iets voor de stad, voor het gemeentelijk beleid en voor de samenwerking tussen partners. Die samenwerking vindt plaats in het Stedelijk aanjaagteam Ouder worden in Zaanstad (hierna: stedelijk aanjaagteam). Daar voeren we gezamenlijk de 'Strategische agenda ouder worden in Zaanstad' uit. Jaarlijks brengen de partners hun eigen organisaties, de gemeenteraad en inwoners op de hoogte van de stand van zaken. Dit jaar doen we dat, naast deze brief aan uw raad, met een filmpje waarin getoond wordt wat het stedelijk aanjaagteam het afgelopen jaar heeft gedaan.

De samenwerking concentreert zich op een aantal ambities:

- dat mensen zoveel mogelijk in de eigen wijk kunnen blijven als zij ouder worden;
- dat er passende woningen en woonvormen zijn voor de ouderen van nu en van de toekomst;
- dat ouderen blijven meedoen en onderdeel zijn van vitale netwerken;
- dat mensen ouder kunnen worden in een veilige en toegankelijke omgeving met goede voorzieningen in de buurt;
- dat er een gevarieerd zorg-, voorzieningen en dienstenaanbod voor ouderen in de wijk is en een goede spreiding van gecombineerde woonzorgvormen in Zaanstad.

Het stedelijk aanjaagteam weet dat dé oudere niet bestaat. De inspanningen richten zich daarom mede op het in beeld krijgen van die verschillen, en de behoeften van de verschillende groepen. Daarvoor heeft het stedelijk aanjaagteam onder andere:

- gekeken naar de wijkopbouw en verschillen tussen wijken
- gekeken naar de opgaven voor ouderen als het gaat om wonen en zorg (zie raadsinformatiebrief 2024/8044898)
- gesproken met ouderen zelf, tijdens de zogenoemde zomertoer

¹Op deze raadsinformatiebrief volgt geen actie van de Agendacommissie. Wanneer u een onderwerp hieruit wilt bespreken dan kunt u dit doen door een raadsinstrument in te zetten. Bijvoorbeeld een rondvraag (primair gericht aan het college van B&W of een agenda-initiatief (primair gericht aan de collega fracties)). Vermeld altijd in het raadsinstrument: wat u wilt bespreken inclusief een korte concrete toelichting.

- een bijeenkomst georganiseerd in het Zaantheater over de voortgang in 2023 en plannen voor 2024
- een excursie van partijen in het stedelijk aanjaagteam georganiseerd naar een dementievriendelijke woonzorg-locatie in Weesp

De inzichten die daarbij werden opgedaan leiden tot een gezamenlijke conclusie: geen partij kan de inzet die nodig is om ouderen langer, prettig en veilig thuis te laten wonen alleen leveren. Daar hebben we elkaar voor nodig. In deze raadsinformatiebrief geeft het stedelijk aanjaagteam een beeld van die samenwerking, en de vernieuwingen waar we naar streven.

De vraagstukken eindigen niet bij onze gemeentegrens. Naast het stedelijk aanjaagteam is daarom de samenwerking in de regio (in G'OULD, in IZA, in de ketenaanpakken GALA, in MRA) van groot belang. Het stedelijk aanjaagteam streeft ernaar dé plek te zijn waar deze regionale inzet voor ouderen lokaal vertaald wordt.

Samen op pad

Ook in 2023 ging het stedelijk aanjaagteam de wijken in om met ouderen zelf te praten over wat het betekent om ouder te worden (de 'Zomertoer'). In zes buurthuizen werd gesproken over wonen, eigen regie houden, zorgen en uitdagingen rondom gezondheid, technologie, eenzaamheid. Hoewel hier geen grote groepen mensen op af komen, heeft de toer zeker een functie om nieuwe inzichten van ouderen te krijgen en in de samenwerking onderling. Het versterkt bovendien de samenwerking met partners die normaal niet in het aanjaagteam meedoen, zoals de brandweer, de Bieb en de OV-coach.

Samenwerking in de woonzorgopgave

Veel aandacht van het stedelijk aanjaagteam gaat uit naar geschikte woningen (met zorgaanbod) voor ouderen. Uw raad is onlangs geïnformeerd over de eerste stap daarin met de rapportage 'aandachtsgroepen in beeld' (2024/8044898). Het stedelijk aanjaagteam nam deel aan een bijeenkomst in de Bullekerk over de woonzorgopgave. De vragen en behoeften van ouderen werden daar onder andere besproken in workshops over leefbaarheid in de wijk, het beter benutten van bestaande bouw ten behoeve van de woonzorgopgave en het anders organiseren van zorg.

Uit de woonzorganalyse komt het volgende beeld naar voren. De vergrijzing in Zaanstad in combinatie met het steeds langer zelfstandig thuiswonen resulteert tussen 2022 en 2040 per saldo in een toename met 2.800 huishoudens met mobiliteitsbeperkingen op de reguliere woningmarkt in Zaanstad.

Deze groei concentreert zich voor een groot deel bij de 75-plussers. Om vraag en aanbod voor wonen met zorg onder huishoudens 65+ beter op elkaar te laten aansluiten zouden er tussen 2022 en 2040 in Zaanstad 5.580 voor ouderen geschikte Wonen met zorg bij moeten komen. Die uitbreiding zou moeten bestaan uit 890 geclusterde ouderenwoningen, 970 aangepaste woningen en 3.720 nultredenwoningen.

De gewenste toename van geclusterde ouderenwoningen in Zaanstad betreft voor ruim 5/6 deel huurwoningen. Het overgrote deel daarvan, 70 procent, wordt bij voorkeur gerealiseerd in het sociale huursegment. De toename van aangepaste ouderenwoningen heeft grotendeels (voor 74 procent) betrekking op de koopsector, waarvan 44 procent bij voorkeur een koopprijs beneden de NHG-grens (€ 325.000, prijspeil 2021). Ook bij nultredenwoningen wordt de toename voornamelijk voorzien in de koopsector (63 procent), waarvan bijna de helft (48 procent) eveneens in het goedkope segment.

Nultreden- en meer op ouderen gerichte woningen zijn opgenomen in meerdere (ver)bouwplannen van Zaanstad. Een aantal concrete voorbeelden uit 2023:

- Bij het nieuwbouwproject Jonker Juffer wordt een wooncomplex voor senioren gerealiseerd. Zorggroep Zaanstreek neemt hier woningen af. Ook faciliteert

Zorggroep Zaanstreek een ontmoetingsruimte in de plint en komt er eerstelijnszorg in de vorm van een huisartsenpraktijk en fysiotherapeut.

- onderzoeken van de mogelijkheden voor gezamenlijk wonen voor ouderen Badhuisweg
- ouderenwoningen in nieuwbouwtrajecten, zoals Marktstraat in Wormerveer
- onderzoek naar nieuwbouw De Zorgcirkel en basisschool in één gebouw op de Behouden Haven.

Vernieuwingen in wonen met zorg

Betrokken inwoners en organisaties – onder andere de Zaanse seniorenverenigingen – vragen aandacht voor de terugkeer van het ‘ouderwetse’ verzorgingshuis. Een plek waar oudere mensen met voldoende zorg en bezigheden, veilig en prettig kunnen wonen. Die roep komt ondermeer voort uit de vraag naar zorg en ondersteuning in acute, niet planbare, momenten. Snel passende zorg leveren ’s nachts, bij alleen-wonende ouderen met misschien al beginnende dementie, als de mantelzorger niet beschikbaar is vraagt iets anders dan werken met indicaties en binnen kantoor tijden. Niet alleen bij ouderen ontstaan nieuwe behoeften nu zij langer thuis blijven wonen, ook andere inwoners die tot voor kort meer intramurale zorg ontvingen herkennen dat. Daarom startten, onder leiding van een projectleider van de gemeente Zaanstad, eind 2023 een aantal partijen (Leviaan, De Zorgcirkel, Parteon) met een onderzoek naar de mogelijkheid om met gezamenlijke ‘wooncirkels’ te werken. Dat is een door Leviaan uitgewerkt concept waarbij mensen zelfstandig (gezamenlijk) wonen rondom een kern van waaruit zorg geleverd wordt. In 2024 kunnen we de eerste suggesties uit het project delen in het stedelijk aanjaagteam.

Op meer plaatsen in de stad worden vernieuwende ‘woonzorgconcepten’ uitgewerkt. Zoals bijvoorbeeld in de Amandelbloesem in Wormerveer, waar sprake is van een unieke samenwerking tussen zorgorganisaties, woningcorporatie, vrijwilligers en de gemeente om een plek te maken voor ouderen, jongeren met een ‘rugzakje’ en bewoners uit de buurt. Ook elders, zoals bijvoorbeeld woonzorglocatie Westerwatering van Eveen, wonen verschillende groepen mensen bij elkaar en denken we na over manieren om die samenwerking uit te breiden. Die samenwerking is niet alleen noodzakelijk vanwege het tekort aan woningen en opvangplekken, maar ook vanwege de tekorten op de arbeidsmarkt. De komende jaren zal in de regionale en de lokale samenwerking nog meer aandacht moeten komen voor dit aspect.

Als het om eerstelijnszorg gaat werken gemeente Zaanstad en huisartsen Zaanstreek-Waterland (HZW) sinds 2023 ook beter samen op het gebied van huisvesting van huisartsen, een basisvoorziening om ouderen zelfstandig thuis te kunnen laten wonen (zie RIB 2024/8139674).

Op een ander niveau vonden HZW en de gemeente Zaanstad elkaar ook. Gezamenlijk werd de *Toneelvoorstelling Positieve gezondheid* naar Zaanstad gehaald. Een inspirerende theatervoorstelling met herkenbare situaties uit de praktijk, voor medewerkers van huisartsenpraktijken, sociale wijkteams en de gemeente.

Vernieuwing van de financiering

Bij al deze initiatieven komt regelmatig de vraag naar passende financiering naar voren. Niet alleen het vinden van voldoende budget, maar ook de verdeling van kosten en baten over de partijen. De gewenste samenwerking loopt aan tegen de beperkingen in de manier van financiering van de zorg, die nu is geregeld op basis van de drie grote wetten met elk eigen regels. De Zorgverzekeringswet, de Wet langdurige zorg en de Wet maatschappelijke ondersteuning maken dat er sprake is ‘schotten’ tussen de budgetten en de activiteiten. Met Zilveren Kruis, zorgaanbieders, Vereniging de Bloesem en de gemeente is een begin gemaakt met een verkenning naar alternatieve inzet van budgetten, met de Amandelbloesem als proeftuin.

Daarbij gaat het niet alleen om ‘ontschotten’ maar ook om slimme manieren van inzet van zorg waardoor we mogelijk efficiënter kunnen zijn en daarmee voordelen kunnen behalen.

Bij de eindejaarsbijeenkomst van het stedelijk aanjaagteam werd bijvoorbeeld ook gekeken naar welke bijdrage partijen kunnen leveren 'anders dan in geld', een perspectief dat we ook meenemen in de vraag naar budgetten en verder uitwerken in 2024.

Vernieuwing in zelfstandig wonen

Het grootste deel van de ouderen wil gewoon in de eigen woning blijven wonen. Die is daarvoor niet altijd geschikt; soms is verhuizen een betere optie. In 2023 hebben gemeenten en woningcorporaties daarom de 65+ verhuisregeling voortgezet en geëvalueerd, met het oog op nog betere inzet in de toekomst. De woningcorporaties bieden binnen de regeling 100 tot 300 woningen in Zaanstreek-Waterland aan met het label 65 plus verhuisvoordeel. De brochure Woningen voor senioren is vernieuwd en digitaal beschikbaar.

Samenwerking voor mensen met dementie

Sinds enige tijd is Zaanstad dementievriendelijk. Om begrip van en de omgang met mensen met dementie te versterken worden afdelingen van de gemeente gewezen op de online trainingen van Alzheimer Nederland. Alzheimer Zaanstreek – Waterland heeft de Alzheimercafés weer stevig neergezet en een nieuwe locatie in 't Kalf toegevoegd. Op haar initiatief toonde de BIEB een bijzondere expositie 'Gezichten van dementie', portretten gemaakt door kunstenaar Herman van Hoogdalem en Gijs Wanders.

Het stedelijk aanjaagteam zorgde ervoor dat de toneelvoorstelling 'Harrie en Jet' naar Zaanstad kwam, waarmee mantelzorgers en andere betrokkenen op een luchtiger manier meer inzicht krijgen in wat het betekent om dementie te krijgen.

Het Netwerk Dementie Zaanstreek Waterland, aangesloten bij het stedelijk aanjaagteam, werkt eraan om zorg en ondersteuning voor mensen met dementie en hun naasten goed en duidelijk zichtbaar vorm te geven, en om in de regio optimaal samen te werken. Er staat inmiddels een professionele website www.netwerkdementie-zw.nl waar alle informatie voor mensen met dementie en hun omgeving nog beter te vinden is. Voor professionals is er elke kwartaal een nieuwsbrief waar de ontwikkelingen rondom dementie in de regio gedeeld worden en mensen kunnen reageren hierop. Het netwerk heeft gezorgd voor deelname en initiatief van diverse projecten voor verbinding op onderwerpen als inzet casemanagement, mantelzorgondersteuning, versterken van de positie van jonge mensen met dementie, logeerkhuis en inzet zorgtechnologie.

Samenwerken om mobiel te blijven en mee te doen

Een belangrijk traject voor alle organisaties in het stedelijk aanjaagteam is het GALA en IZA-project Valpreventie. Daarin wordt een lokale ketenaanpak Valpreventie gerealiseerd, waarbij zowel mensen met een laag als (veel) hoger risico op vallen een geschikt aanbod krijgen van training, individuele begeleiding en bewegen. Op basis van cijfers van het GGD (aantal valincidenten en demografische gegevens) en overleggen met verschillende betrokkenen is besloten om in Krommenie te starten. Op 14 december jl. vond daar de startbijeenkomst plaats. Meer dan 15 organisaties en verschillende ouderenvertegenwoordigers namen deel.

Samen op pad met de rollator

Om te ervaren wat het is om minder mobiel te zijn ging een deel van het stedelijk aanjaagteam op pad met rollator en rolstoel in Westerwating. Om nog meer mensen die ervaring te geven wordt de excursie in 2024 herhaald.

Vernieuwing door digitalisering

De wereld wordt steeds digitaler en het stedelijk aanjaagteam wil ouderen helpen daarin hun weg te vinden. In februari en maart 2023 organiseerde de Bieb, in opdracht van het stedelijk aanjaagteam, de eerste smartphone cursus voor ouderen. Bedoeling van het project is om ouderen meer te leren over het gebruik van smartphones en tegelijk meer ontmoeting mogelijk te maken. De website en Facebookpagina van De Bieb waren niet succesvol in het werven van participanten. Het langsgaan bij activiteiten voor ouderen in de wijk, het inlichten

van het Informatiepunt en het bericht in de krant waren dit wel. De groep bestond uit twaalf deelnemers tussen de 55 en 83 jaar oud uit verschillende wijken van Zaanstad.

In de periode oktober 2023 – januari 2024 werd de smartphonetraining gehouden in de Zaanstroom voor 10 inwoners van Wormerveer, in samenwerking met SWT Wormerveer. Tijdens deze training hebben afwisselend 3 vrijwilligers geassisteerd die de training(en) daarna zelf kunnen verzorgen.

Vernieuwing in vervoer

Een belangrijk aandachtspunt van het stedelijk aanjaagteam is het ondersteunen van ouderen om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven. Dat geldt ook bij mobiliteit en vervoer. Daarom werd bij de Zomertoer informatie gegeven over de OV-coach en is er veel interesse in de ervaringen met het AOV. De webpagina over mobiliteit op de website 'langer thuiswonen Zaanstad' wordt aangepast om ouderen beter te kunnen informeren. Vrijwilligersinitiatieven, zoals via Zaankanters voor Elkaar, krijgen er een duidelijker plek.

Samenwerking om eenzaamheid te voorkleinen

Buurthuizen zijn voor ouderen belangrijke ontmoetingsplekken. Op een aantal plekken in Zaanstad werken we eraan om buurthuizen te versterken en te vernieuwen. Voor buurthuizen de Vuister, de Poelenburcht en de Pelikaan zijn we druk bezig met het realiseren van nieuwe huisvesting. In het geval van de Vuister combineert het buurthuis mooi met de seniorenwoningen op dezelfde locatie. Bij de Durghorst in Krommenie worden op termijn zorgwoningen gerealiseerd, met naar verwachting een gecombineerde maatschappelijke voorziening van cultuurzaal en buurthuis.

De Vuister organiseert jaarlijks een zeer succesvolle seniorenmarkt, waaraan het stedelijk aanjaagteam deelneemt. Meer dan 40 organisaties op het gebied van gezondheid, welzijn, cultuur en ontspanning waren vertegenwoordigd en er waren honderden bezoekers. Op 15 april 2023 is voor de zesde keer een buurthuizenfietstocht gehouden. Aan deze activiteit doen acht buurt- en dorps huizen mee. Ook is nauw samengewerkt met 'Doortrappen tot je 100ste'. Aan deze fietstocht hebben meer dan 200 senioren deelgenomen. In de week van de eenzaamheid organiseerden buurthuizen extra activiteiten, regelmatig samen met de Sociale Wijkteams.

Ook in 2023 konden Zaanse ouderen deelnemen aan gespreksgroepen levenskunst. Doel van de gespreksgroepen is de eigen kracht en regie van deelnemers te versterken en daardoor sociaal isolement en eenzaamheid te voorkomen. Een gespreksgroep Levenskunst is niet zomaar een praatgroep; de groep is gericht op balans in het leven, eigen regie en het ontwikkelen van eigen kracht om relaties aan te gaan. In de gespreksgroepen verbinden mensen zich met elkaar, door te praten en te luisteren.

Samenwerking voor mantelzorgers

In 2023 voerden gemeente en Sociale Wijkteams het actieplan mantelzorg uit. Belangrijke onderdelen zijn het regelen van respijtzorg en de ondersteuning van mantelzorgers in de wijk. Voor dat laatste zijn aanvullende afspraken gemaakt met de Sociale Wijkteams, die begin 2024 zichtbaar moeten worden in de stad. Ten behoeve van die zichtbaarheid voerden we ook in 2023 in samenwerking met de regio een bewustwordingscampagne voor mantelzorgers uit.

Om mantelzorgers te ontlasten (respijtzorg) is de succesvolle samenwerking in Het Buitenhuis voortgezet. Het Buitenhuis introduceerde een nieuw concept: Coffee & Care. Hierbij is het Buitenhuis ook opengesteld voor daggasten: zonder logeren een dagje langskomen om mee te doen aan activiteiten, een gezellig kopje koffie en een praatje met onze andere gasten. Tijdens de toneelvoorstelling Harrie en Jet werd ook 'Coffee and Care' geboden in het Zaantheater, waardoor bezoekers samen met hun partner met dementie naar de voorstelling konden komen.

De procedure voor aanvraag van de mantelzorgwaardering is aangepast en daarmee hopelijk beter toegankelijk. Mantelzorgers krijgen naast de waardering tegenwoordig ook de Zaanse Pas. In de korte pilot 'domeinoverstijgend samenwerken', waarvoor een regionale subsidie is gekregen, werd geëxperimenteerd met een regionaal netwerk mantelzorg en met ondersteuning aan families met passende interventies zodat zij langer in balans thuis kunnen wonen.

Financiële en Juridische consequenties

Voor de uitvoering van de actiepunten en de vernieuwende manier van samenwerken in dit netwerk is beperkt incidenteel geld beschikbaar binnen 'Slim investeren'. Grotendeels gaan de activiteiten van het stedelijk aanjaagteam om het anders richten van de middelen en slimmer samenwerken. De partners in het stedelijk aanjaagteam, waaronder de gemeente, zullen zich op korte termijn voor de vraag gesteld zien of het wenselijk blijft om de structurele ambities te realiseren met incidentele middelen en ad-hoc inzet. Mogelijk kan inzet vanuit GALA en IZA-middelen daarbij helpen.

Geheimhouding op grond van de Gemeentewet

Openbaar

Aanpak/uitvoering

In het stedelijk aanjaagteam werken verschillende organisaties in zorg, welzijn en huisvesting, de gemeente en ouderen zelf samen. Ouderen praten mee over de verschillende activiteiten.

Deze voortgangsrapportage is bedoeld voor alle deelnemers in het stedelijk aanjaagteam (waaronder de gemeente) maar zeker ook voor inwoners. Met een filmpje laten de partners zien wat er gezamenlijk gedaan wordt in de stad. Het filmpje is tegelijk met deze raadsinformatiebrief beschikbaar via de normale informatiekanalen van de gemeente en de verschillende partners.

Er komt een beperkt communicatieplan om het verder onder de aandacht te brengen.

Betreft

Het betreft actieve informatievoorziening over de voortgang in de uitvoering van de strategische agenda rond ouder worden in Zaanstad.

Bijgaande stukken

Geen.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Zaanstad,

Drs. J. Hamming, burgemeester

Drs. G. Blom, gemeentesecretaris